

© Savet Evrope, 2021.godine. Ovaj nezvaničan prevod je urađen u okviru projekta "Podrška kosovskim* institucijama u borbi protiv torture, zlostavljanja i degradirajućeg tretmana lica lišenih slobode". Projekat su podržali Vlada Norveške i Savet Evrope. Ovaj prevod ni na koji način ne obavezuje Sud.

© Council of Europe, 2021. Unofficial translation made under the Project on "Strengthening Kosovo* Institutions in Fight against Torture, Ill-treatment and Degrading Treatment". The project is funded by Norwegian government and the Council of Europe. This translation does not bind the Court.

© Conseil de l'Europe, 2021. Cette traduction non officielle a été faite dans le cadre de Project "Renforcer les institutions du Kosovo* dans la lutte contre la torture, les mauvais traitements et les autres traitements dégradants". Le projet est financé par le gouvernement norvégien et le Conseil de l'Europe. Cette traduction ne lie pas la Cour.

*Svaku odrednicu prema Kosovu, bilo da se radi o teritoriji, institucijama ili stanovništvu, u ovom tekstu treba razumeti u poptunosti u skladu sa Rezolucijom 1244 Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija i bez prejudiciranja statusa Kosova

*All references to Kosovo, whether the territory, institutions or population, in this text shall be understood in full compliance with United Nations Security Council Resolution 1244 and without prejudice to the status of Kosovo.

* Toute référence au Kosovo mentionnée dans ce texte, qu'elle concerne le territoire, les institutions ou la population, doit se comprendre en plein conformité avec la Résolution 1244 du Conseil de Sécurité de l'Organisation des Nations Unies et sans préjuger du statut du Kosovo.

Tematski pregled – Doživotni zatvor

Decembar 2019.

Ovaj tematski pregled ne obavezuje ESLJP i nije iscrpan

Doživotni zatvor

Vidi takođe tematski pregled [„Izručenje i doživotni zatvor“](#).

„... [U] kontekstu kazne doživotnog zatvora, član 3. [[Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava](#)], koji zabranjuje mučenje i nečovečno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje¹] mora se tumačiti kao odredba koja zahteva da postoji mogućnost da se smanji kazna u smislu njenog preispitivanja koje domaćim vlastima dopušta da razmotre da li su u životu zatvorenika nastupile promene koje su do te mere značajne i da li su napredovali ka rehabilitaciji tokom izdržavanja kazne da to znači da njihov dalji boravak u zatvoru ne može biti opravdan na legitimnom penološkom osnovu.

Međutim, [Evropski] Sud [za ljudska prava] želi da naglasi da imajući na umu unutrašnje polje slobodne procene koja se mora prepustiti visokim stranama ugovornicama u pitanjima krivičnog prava i izricanja kazni... nije na njemu da preuzme zadatak da propiše oblik (izvršni ili sudski) koji to preispitivanje kazne treba da ima. Iz istog razloga nije na Evropskom sudu da utvrđuje da li treba da dođe do takvog preispitivanja. Ipak... materijali iz oblasti uporednog i međunarodnog prava koje [ESLJP] ima pred sobom pokazuju da postoji jasna podrška da se uspostavi namenski mehanizam koji bi garantovao da će se kazna doživotnog zatvora preispitati pošto prođe 25 godina od dana kada je izrečena, uz mogućnost da se potom dalje periodično preispituje...

Iz tog zaključka sledi da kazna doživotnog zatvora ne odgovara standardima člana 3. Konvencije onda kada unutrašnje pravo ne predviđa mogućnost da ona na takav način bude preispitana.

... Osim toga... zatvorenik osuđen na kaznu doživotnog zatvora ima pravo da zna od samog trenutka izricanja te presude i kazne šta mora da uradi da bi se moglo razmotriti da on bude pušten na slobodu i pod kojim uslovima, uključujući i to kada će se njegova kazna preispitivati ili kada se može tražiti da ona bude preispitana. Sledstveno tome, kada unutrašnje pravo ne predviđa nikakav mehanizam niti mogućnost da se preispita kazna doživotnog zatvora, inkompatibilnost takve kazne sa članom 3. po ovom

¹ Član 3. (Zabrana mučenja i nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja) [Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava](#) glasi kako sledi: „Niko ne sme biti podvrgnut mučenju ili nečovečnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“

osnovu ispoljava se u samom trenutku izricanja kazne doživotnog zatvora, a ne u nekoj kasnijoj fazi boravka u zatvoru.” (*Vinter i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Presuda (Veliko veće), od 9. jula 2013, stavovi 119–122).

Kafkaris protiv Kipra

12. februar 2008. (Veliko veće – Presuda)

Podnosilac predstavke, koji je proglašen krivim po tri tačke optužnice za ubistvo sa predumišljajem, pritužio se zbog toga što mu je izrečena kazna doživotnog zatvora i što i dalje boravi u zatvoru. Pre svega je naveo da obavezna kazna doživotnog zatvora koja mu je izrečena predstavlja kaznu zatvora koja ne podleže skraćivanju. Takođe je naveo da to što ga zatvorske vlasti i dalje drže u zatvoru i po isteku dana određenog za njegovo oslobađanje predstavlja nezakonitost i da mu to izaziva trajni bol i osećaj neizvesnosti u pogledu sopstvene budućnosti.

Evropski sud za ljudska prava stao je na stanovište da u ovom slučaju **nije bio povređen član 3.** Konvencije. Kada je reč o dužini boravka u zatvoru, iako su izgledi za puštanje na slobodu zatvorenika osuđenih na kaznu doživotnog zatvora na Kipru ograničeni, to ne znači da se te kazne ne mogu smanjiti i da ne postoji mogućnost da oni iziđu na slobodu. Naprotiv, te kazne su i *de jure* i *de facto* podložne skraćivanju. Jedan broj zatvorenika koji su bili na odsluženju obavezne kazne doživotnog zatvora oslobođen je na temelju predsednikovih ustavnih ovlašćenja, a lica osuđena na doživotni zatvor mogu u svakom trenutku da koriste

relevantne odredbe i ne moraju da odsluže minimalni rok kazne. Prema tome, iako ima nedostataka u važećem postupku, a reforme su zbog toga upravo u toku, podnosilac predstavke ne može tvrditi da je lišen svakog izgleda da pušten na slobodu ili da njegov dalji boravak u zatvoru – iako jeste dug – predstavlja nečovečno ili ponižavajuće postupanje.

Vidi takođe: *Kafkaris protiv Kipra*, Odluka o prihvatljivosti, od 21. februara 2011. (kojom je predstavka proglašena neprihvatljivom zato što je bila u osnovi istovetna sa prethodnom); *Lynch i Whelan protiv Irske*, Odluka o prihvatljivosti, od 18. juna 2013.

Garagin protiv Italije

29. april 2008. (Odluka o prihvatljivosti)

Podnosioca predstavke su dva različita italijanska suda osudila 1995. i 1997. na 28, odnosno 30 godina zatvora. Mogao je očekivati da bude pušten na slobodu 2021. godine ili ranije ako bi mu bio prihvaćen zahtev za smanjenje kazne. Međutim, Porotni apelacioni sud u Rimu je 2006. godine, pozivajući se na relevantnu sudsku praksu Kasacionog suda, proglasio da podnosilac predstavke treba da odsluži kaznu doživotnog zatvora.

ESLJP je predstavku proglasio **neprihvatljivom** kao očigledno neosnovanu. ESLJP je, pre svega, istakao da u italijanskom pravnom sistemu licu koje je osuđeno na kaznu doživotnog zatvora mogu biti odobreni blaži uslovi zatvora ili da mogu biti prevremeno pušteni na slobodu. Pozivajući se na načela koja je utvrdio u svojoj Presudi u predmetu *Kafkaris protiv Kipra* (vidi gore) ESLJP je ustanovio da su u Italiji kazne doživotnog zatvora podložne skraćanju *de jure* i *de facto*. Prema tome, ne može se reći da to što podnosilac nema izgleda za puštanje na slobodu ili sam njegov boravak u zatvoru, iako jeste dug, predstavlja nečovečno ili ponižavajuće postupanje. Prema tome, sama činjenica da mu je izrečena kazna doživotnog zatvora ne doseže neophodni nivo težine da bi se otvorilo pitanje iz polja dejstva člana 3. Konvencije.

Streicher protiv Nemačke

10. februar 2009. (Odluka o prihvatljivosti)

Podnosioci predstavke, obojica osuđeni na kaznu doživotnog zatvora, zahtevali su da im kazne budu suspendovane posle izdržanih 15 godina. Nadležni sud je odbio taj zahtev uz obrazloženje da postoji veliki rizik da će oni ponovo počiniti zločine kada budu pušteni na slobodu.

ESLJP je obe predstavke proglasio **neprihvatljivima** kao očigledno neosnovane pošto je utvrdio da podnosioci predstavki nisu bili lišeni nade da će ikada biti pušteni na slobodu jer nemačko unutrašnje pravo predviđa sistem pomilovanja, što znači da su oni mogli podneti novi zahtev za puštanje na uslovnu slobodu.

Meixner protiv Nemačke

3. novembar 2009. (Odluka o prihvatljivosti)

Léger protiv Francuske

30. mart 2009. (Veliko veće – Odluka o brisanju s liste)

Podnosilac predstavke je 1966. osuđen na kaznu doživotnog zatvora i pritom nije određeno minimalno vreme koje mora provesti u zatvoru. On je u predstavci posebno naveo da je u praksi njegov kontinuirani boravak u zatvoru trajao više od 41 godine, što je istovetno sa kaznom doživotnog zatvora pa se stoga radi o nečovečnom i ponižavajućem postupanju. Podnosilac predstavke je pušten na uslovnu slobodu s posebnom dozvolom čije je važenje bilo od oktobra 2005. do oktobra 2015. godine; preminuo je u julu 2008.

ESLJP je u *Presudi* svog veća, od 11. aprila 2006, zaključio sa pet glasova prema dva da u datom slučaju nije bio povređen član 3. Konvencije. Posebno ističući da je nakon što je odslužio 15 godina zatvora, podnosilac predstavke mogao da zahteva da bude pušten na uslovnu slobodu i da je te zahteve mogao podnositi u redovnim intervalima, uz zaštitu procesnih jemstava, veće je ustanovilo da on stoga nije mogao da tvrdi da je lišen svake nade da će mu kazna ikada biti delimično smanjena jer ta kazna nije bila takva da nije podlegala smanjenju. Prema tome, to što je podnosilac predstavke dugo bio u zatvoru, koliko god da je to zatočenje trajalo, samo po sebi nije predstavljalo nečovečno ili ponižavajuće postupanje.

U septembru 2006. Kolegijum od pet sudija Velikog veća prihvatio je zahtev podnosioca

predstavke da njegov predmet bude iznet pred Veliko veće.² U svojoj Presudi od 30. marta 2009. Veliko veće je istaklo da je podnosilac predstavke nađen mrtav u svom stanu 18. jula 2008. i da je zahtev da se postupak u njegovo ime nastavi podnela osoba koja nije predočila nikakav dokaz o svom statusu naslednika ili bliskog srodnika podnosioca predstavke, niti bilo šta što bi ukazivalo na neki legitimni interes. Isto tako, Veliko veće nije smatralo da poštovanje ljudskih prava zahteva da se nastavi ispitivati dati slučaj pošto se merodavno unutrašnje pravo u međuvremenu promenilo i pošto su slična pitanja otvarana i u drugim slučajevima o kojima je ESLJP već donosio konačne odluke. Stoga je Veliko veće odlučilo da **izbriše** predstavku sa spiska predmeta primenjujući na taj način član 37. Konvencije (Brisanje predstavki).

Torgov (br. 2) protiv Bugarske

2. septembar 2010. (Presuda)

Podnosiocu predstavke, koji je 1990. proglašen krivim za ubistvo, prvobitno izrečena smrtna kazna zamenjena je 1999. kaznom doživotnog zatvora bez ublažavanja. On je u predstavi naročito naveo da je kazna koja mu je izrečena i kojom mu je uskraćena bilo kakva mogućnost da bude prevremeno pušten na slobodu nečovečna i ponižavajuća.

ESLJP je stao na stanovište da u datom slučaju **nije bio povređen član 3.** Konvencije. Tačno je da podnosilac predstavke koji je osuđen na kaznu doživotnog zatvora bez ublažavanja nije mogao da bude pušten na uslovnu slobodu prema odredbama unutrašnjeg prava budući da se ta mera mogla primeniti samo na zatvorenike koji su se nalazili na izdržavanju tačno oročenih kazni. Isto tako, njegova kazna nije mogla da bude preinačena u oročenu kaznu, tj. kaznu precizno određene dužine. Ipak, unutrašnje pravo je predvidelo mogućnost da njegova kazna bude prilagođena i da on bude pušten na slobodu u vidu pomilovanja ili preinačenja kazne odlukom potpredsednika države. Iz toga sledi da kazna doživotnog zatvora bez ublažavanja nije *de jure* kazna koja se ni na koji način ne može skratiti. U slučaju ovog podnosioca predstavke ESLJP je konstatovao da je on u vreme kada je podneo svoju predstavku u avgustu 2002. godine odslužio samo 13 godina kazne doživotnog zatvora na koju je osuđen. Osim toga, on je podneo molbu za predsedničko pomilovanje, koju je odgovarajuća komisija razmotrila i odbila. Ni važeći zakoni ni vlasti nisu ga sprečili da podnese novu molbu potpredsedniku države. Prema tome, nije dokazano van razumne sumnje da podnosiocu predstavke nikada neće moći u praksi da bude smanjena kazna i nije utvrđeno da je on lišen svake nade da će jednog dana biti pušten iz zatvora.

Vidi takođe, između ostalog: **Todorov protiv Bugarske** i **Simeonovi protiv Bugarske**, odluke o prihvatljivosti, od 23. avgusta 2011; **Dimitrov i Ribov protiv Bugarske**, Odluka o prihvatljivosti, od 8. novembra 2011; **Jordan Petrov protiv Bugarske**, Presuda, od 24. januara 2012; **Kostov protiv Bugarske**, Odluka o prihvatljivosti, od 14. februara 2012.

Törköly protiv Mađarske

5. april 2011. (Odluka o prihvatljivosti)

U ovom slučaju radilo se o kazni doživotnog zatvora bez mogućnosti uslovnog puštanja na slobodu pre nego što istekne 40 godina.

ESLJP je proglasio **neprihvatljivom** kao očigledno neosnovanu predstavku u kojoj se podnosilac pritužio da je kazna koja mu je izrečena predstavljala nečovečno i ponižavajuće postupanje. Iako će podnosilac predstavke podlegati mogućnosti uslovnog otpusta tek 2044. godine, što znači kada bude imao 75 godina, ESLJP je zaključio da mu presuda koja mu je izrečena garantuje daleku, ali realnu mogućnost da bude pušten na slobodu. Pored toga, ESLJP je konstatovao da bi podnosilac predstavke mogao biti obuhvaćen predsedničkim pomilovanjem čak i ranije, u bilo kom trenutku nakon izrečene presude. S tih razloga je ESLJP zaključio da je kazna doživotnog zatvora podlegala mogućnosti da bude skraćena i *de jure* i *de facto*.

². Po članu 43. Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava (Obraćanje Velikom veću) u roku od tri meseca od dana kada je veće donelo presudu svaka stranka može, u posebnim slučajevima, da zahteva da se predmet iznese pred Veliko veće ESLJP, koje ima 17. članova. U tom slučaju, Kolegijum od pet sudija Velikog veća razmatra da li se predmet tiče nekog značajnog pitanja u vezi sa tumačenjem Konvencije i protokola uz nju ili ozbiljnog pitanja od opšte važnosti. U takvim slučajevima Veliko veće donosi konačnu presudu. Ukoliko se ne postavlja pitanje takve važnosti, Kolegijum odbija zahtev i u tom slučaju presuda koju je prethodno donelo veće postaje pravosnažna.

Vinter i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva

9. jul 2013. (Veliko veće - presuda)

Trojica podnosilaca predstavke u ovom slučaju osuđena su na kazne doživotnog zatvora (*whole life orders*), što znači da ne mogu biti pušteni na slobodu ni na koji drugi način osim po diskrecionoj odluci ministra pravde, a on takvu odluku može doneti samo iz razloga saosećanja (na primer ako osuđenik boluje od neizlečive bolesti ili teškog invaliditeta). Njih trojica su se požalila da kazne doživotnog zatvora koje su im izrečene predstavljaju nečovečno i ponižavajuće postupanje jer nemaju nadu da će ikada biti pušteni na slobodu.

Veliko veće je stalo na stanovište da je **prekršen član 3.** Konvencije pošto je ustanovilo da zahtevi utvrđeni u toj odredbi nisu ispunjeni ni za jednog od trojice podnosilaca predstavke. ESLJP je, pre svega, zaključio da kazna doživotnog zatvora mora biti podložna smanjenju da bi bila u skladu sa članom 3, odnosno, drugačije rečeno, da moraju postojati izgledi da se zatvorenik pusti na slobodu i da mora postojati mogućnost da se preispita njegova kazna. ESLJP je primetio da u evropskom i međunarodnom pravu i praksi postoji jasna podrška tim načelima, tako da velika većina visokih strana ugovornica Konvencije uopšte i ne izriče kaznu doživotnog zatvora ili da, ukoliko je i izriče, dopušta mogućnost da ona bude preispitana posle određenog roka (obično je to 25 godina zatvora). U slučaju ovih podnosilaca predstavke ESLJP je primetio da su nejasne odredbe domaćeg prava koje se odnose na ovlašćenje ministra pravde da pusti na slobodu lice koje je osuđeno na kaznu doživotnog zatvora. Pored toga, pre 2003. godine ministar je automatski preispitivao potrebu za doživotnom kaznom zatvora kada bi zatvorenik odslužio 25 godina kazne. To je 2003. uklonjeno, a nije uveden nikakav alternativni mehanizam za preispitivanje kazne. U takvim okolnostima ESLJP nije uveren da je kazna doživotnog zatvora izrečena podnosiocima predstavke kompatibilna s Konvencijom. Međutim, time što je ustanovio da je povređeno pravo u ovom slučaju, ESLJP nije nameravao da podnosiocima predstavke stavi u izgled mogućnost da će biti pušteni na slobodu. To da li će oni biti pušteni na slobodu zavisice na primer od toga da li još uvek postoji legitiman penološki osnov za njihov dalji boravak u zatvoru i da li treba i dalje da budu lišeni slobode iz razloga opasnosti koju predstavljaju za druge. Ta pitanja u ovom slučaju nisu otvorena i nisu predmet spora pred Evropskim sudom.

Öcalan protiv Turske (br. 2)

18. mart 2014. (Presuda)

Podnosilac predstavke Abdulah Odžalan, osnivač Radničke partije Kurdistan (PKK), ilegalne organizacije, pritužio se, pre svega, zbog nepromenljive prirode kazne doživotnog zatvora koja mu je izrečena (nemogućnosti da ona bude skraćena), kao i zbog uslova boravka u zatvoru *Imrali* (u Bursi, u Turskoj). Nakon što je u avgustu 2002. godine u Turskoj ukinuta smrtna kazna u mirnodopskim uslovima, Sud državne bezbednosti u Ankari je u oktobru 2002. godine preinačio smrtnu kaznu na koju je podnosilac predstavke prvobitno bio osuđen u kaznu doživotnog zatvora.

ESLJP je stao na stanovište da je **prekršen član 3.** Konvencije kada je reč o kazni doživotnog zatvora bez mogućnosti uslovnog otpusta pošto je ustanovio da kazna doživotnog zatvora bez bilo kakvog mehanizma za njeno preispitivanje, kakva je izrečena podnosiocu predstavke, predstavlja kaznu koja se ne može skratiti, što se svodi na nečovečno postupanje. ESLJP je naročito uočio da je podnosiocu predstavke zbog toga što ima status lica osuđenog na pooštrenu kaznu doživotnog zatvora izrečenu za krivično delo protiv državne bezbednosti, očigledno zabranjeno da tokom celokupnog izdržavanja kazne podnese molbu za puštanje na slobodu. Osim toga, iako je tačno da je prema turskom unutrašnjem pravu predsednik Republike ovlašćen da naredi da se pusti na slobodu lice osuđeno na doživotni zatvor koje je u podmaklim godinama ili bolesno, to je oslobađanje po osnovu samilosti, što se razlikuje od pojma „izgledi za puštanje na slobodu“. Slično tome, iako Turski parlament redovno donosi zakone o opštoj ili delimičnoj amnestiji, pred Evropskim sudom nije dokazano da je u pripremi takav plan vlasti za ovog podnosioca predstavke, niti da mu je na taj način stavljeno u izgled da može biti pušten na slobodu.

Vidi takođe: [Kaytan protiv Turske](#), Presuda, od 15. septembra 2015; [Gurban protiv](#)

[Turske](#), Presuda, od 15. decembra 2015; [Boltan protiv Turske](#), Presuda, od 12. februara 2019.³

László Magyar protiv Mađarske

20. maj 2014. (Presuda)

Podnosilac predstavke je osuđen za ubistvo, pljačku i nekoliko drugih krivičnih dela i izrečena mu je kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti uslovnog otpusta. Iako Osnovni zakon Mađarske pruža mogućnost predsedničkog pomilovanja, otkako su 1999. godine uvedene kazne doživotnog zatvora, nije doneta nijedna odluka da se pomiluje bilo koji zatvorenik osuđen na tu kaznu. Podnosilac predstavke se, pre svega, pritužio da njegova kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti uslovnog otpusta predstavlja nečovečno i ponižavajuće postupanje zato što nema izgleda da ona bude skraćena.

ESLJP je stao na stanovište da je **prekršen član 3.** Konvencije time što je podnosiocu predstavke izrečena kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti uslovnog otpusta. ESLJP naročito nije bio uveren u to da mađarsko pravo omogućuje zatvorenicima da znaju šta treba da rade kako bi bili uzeti u razmatranje za puštanje na slobodu i koje uslove treba da ispune. Pored toga, Zakon ne jemči valjano uzimanje u obzir promena u životu zatvorenika i njihov napredak ka rehabilitaciji. Stoga je ESLJP zaključio da se kazna izrečena ovom podnosiocu predstavke ne može smatrati kaznom koja podleže skraćanju, što znači da je njome prekršen član 3. Osim toga, ESLJP je stao na stanovište da ovaj slučaj otkriva sistemski problem koji bi mogao dovesti do toga da se pojave druge slične predstavke. S tih razloga ESLJP je pozvao Mađarsku da radi valjanog izvršenja Presude, saglasno **članu 46.** (Obaveznost i izvršenje presuda), sprovede reformu sistema preispitivanja kazni doživotnog zatvora da bi se jemčilo da će u svakom pojedinačnom slučaju biti ispitivano da li je dalji boravak u zatvoru opravdan po legitimnom osnovu i da bi se omogućilo osuđenima na doživotni zatvor da predvide šta je to što moraju uraditi kako bi se uzela u obzir mogućnost da budu pušteni na slobodu i pod kojim uslovima. ESLJP je takođe ponovo naglasio da države imaju veliki prostor za samostalno odlučivanje (široko unutrašnje polje slobodne procene) kada odlučuju o primerenoj dužini zatvorske kazne za konkretna krivična dela. Prema tome, sama činjenica da kazna doživotnog zatvora može na kraju biti u celosti odslužena ne znači da je ta kazna u suprotnosti sa članom 3. Konvencije. Prema tome, preispitivanje kazne doživotnog zatvora ne mora nužno dovesti do toga da osuđenik o kome je reč bude pušten na slobodu.

Harakhiev i Tolumov protiv Bugarske

8. jul 2014. (Presuda)

Ovaj slučaj se suštinski odnosio na kaznu doživotnog zatvora bez mogućnosti preinačenja, koja je u Bugarskoj uvedena u decembru 1998. godine, pošto je ukinuta smrtna kazna, kao i strogog zatvorskog režima u kome su osuđenici na kaznu doživotnog zatvora držani. Dvojica podnosilaca predstavke nalazila su se na izdržavanju kazne doživotnog zatvora – prvi podnosilac bez mogućnosti da mu kazna bude ublažena, dok je drugi tu mogućnost imao. Obojica su se pritužila zbog uslova boravka u zatvoru i nepostojanja delotvornog unutrašnjeg pravnog leka. Pored toga, prvi podnosilac predstavke je tvrdio da je kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti da bude preinačena, koja mu bila izrečena, predstavljala nečovečno i ponižavajuće kažnjavanje jer je značila da se on nikada ne može rehabilitovati i da će ostatak života morati da provede u zatvoru.

ESLJP je stao na stanovište da je **prekršen član 3.** Konvencije kada je reč o nemogućnosti da prvom podnosiocu predstavke bude skraćena kazna doživotnog zatvora od trenutka kada je nastupila pravosnažnost presude. ESLJP je naročito potvrdio da se samo izricanje kazne doživotnog zatvora ne kosi sa zabranom nečovečnog i ponižavajućeg postupanja koja je utvrđena u članu 3. Konvencije, međutim, dalje je obrazložio da je kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti preinačenja, koja izrečena prvom podnosiocu predstavke predstavljala nečovečno i ponižavajuće postupanje jer on od trenutka kada je postala pravosnažna presuda kojom mu je ta kazna izrečena, u novembru 2004, do početka 2012. godine nije imao ni mogućnost da se ta kazna preispita ni realnih izgleda da bude pušten na slobodu, što je dodatno otežano strogim režimom i uslovima boravka u zatvoru koji su ga

³. Ta presuda će postati pravosnažna pod okolnostima utvrđenim u članu 44. stav 2. (Pravosnažne presude) [Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava](#).

ograničavali da radi na sebi kako bi se poboljšao i rehabilitovao. Za sve to vreme, postojalo je predsedničko ovlašćenje za pomilovanje kojim je kazna izrečena podnosiocu predstavke mogla da bude smanjena, ali je način na koji se to ovlašćenje sprovodi u praksi zaista netransparentan, bez predviđenih formalnih, čak i neformalnih mehanizama zaštite. Isto tako, nema nijednog konkretnog primera da je neko lice koje je izdržavalo kaznu doživotnog zatvora bez mogućnosti preinačenja moglo da dobije prilagođavanje (skraćenje) te kazne. Osim toga, iako prema Konvenciji ne postoji pravo na rehabilitaciju, od državnih vlasti se traži da osuđenima na doživotni zatvor pruže šansu, makar i sasvim malu, da jednog dana ponovo steknu slobodu. Da bi ta šansa bila stvarna i opipljiva, osuđenima na doživotni zatvor mora biti pružena prava prilika da se rehabilituju. U tom kontekstu, iako Država ima mnogo manevarskog prostora („široko unutrašnje polje slobodne procene“) da odlučuje o stvarima kao što su režim i uslovi boravka u zatvoru osuđenika na kaznu doživotnog zatvora, ona na sve te stvari ne može gledati kao na beznačajna pitanja. ESLJP je, međutim, upozorio da to što je u ovom slučaju utvrđeno povreda prava po Konvenciji ne može da se shvati u tom smislu da se time podnosiocu predstavke stavlja u izgled neposredno predstojeće puštanje na slobodu. Na kraju, ESLJP je ipak konstatovao da je posle reformi sprovedenih 2012. godine način na koji se realizuje predsedničko ovlašćenje u pogledu pomilovanja sada postao jasan, što otvara perspektivu za puštanje na slobodu ili preinačenje, odnosno ublažavanje kazne. Prema tome, od tog trenutka se kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti preinačenja koja je izrečena podnosiocu predstavke u ovom slučaju može, barem formalno, smatrati kaznom koja podleže skraćanju.⁴

Vidi takođe: [Manolov protiv Bugarske](#), Presuda, od 4. novembra 2014.

Čačko protiv Slovačke

22. jul 2014. (Presuda)

Podnosilac predstavke u ovom slučaju tvrdio je da je to što mu je izrečena kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti uslovnog otpusta predstavljalo nečovečno ili ponižavajuće kažnjavanje jer on nije imao nikakvu perspektivu da će dobiti predsedničko pomilovanje ili da će mu kazna biti smanjena. Takođe je tvrdio da mu unutrašnje pravo i praksa ne pružaju mogućnost za delotvorno sudsko preispitivanje kazne doživotnog zatvora na koju je osuđen.

ESLJP je stao a stanovište da u ovom slučaju **nije bio povređen član 3.** Konvencije. ESLJP je naročito istakao da je u januaru 2010, relativno kratko vreme nakon što je podnosilac predstavke proglašen krivim i osuđen i nakon što je podneo predstavku Evropskom sudu u oktobru 2008. godine, uveden mehanizam sudskog preispitivanja koji omogućuje da osuđenici na kaznu doživotnog zatvora koji se nalaze u položaju u kome se nalazi ovaj podnosilac predstavke budu uslovno otpušteni pošto istekne 25 godina njihovog boravka u zatvoru, a ukazao je i na to da je tokom značajnog dela tog vremena podnosilac predstavke nastavio da ulaže napore kako bi se izborio za pravnu zaštitu pred nacionalnim sudovima. ESLJP je takođe zaključio da **nije bio povređen član 13.** (Pravo na delotvoran pravni lek) **sagledan u vezi sa članom 3.** Konvencije.

Vidi takođe: [Koky protiv Slovačke](#), Odluka o prihvatljivosti, od 16. maja 2017.

Bodein protiv Francuske

13. novembar 2014. (Presuda)

U ovom slučaju se, prvenstveno, radilo o kazni doživotnog zatvora bez mogućnosti da ona bude skraćena, koja je izrečena podnosiocu predstavke. On je tvrdio da se kazna na koju je osuđen kosi sa članom 3. Konvencije s obzirom da mu, po njegovom mišljenju, nije pružena nikakva mogućnost da mu se ublaži ili prilagodi kazna ili bilo kakav oblik mere puštanja na slobodu.

⁴. U ovom predmetu ESLJP je takođe konstatovao da je **povređen član 3.** Konvencije i po jednoj i po drugoj predstavi zbog režima i uslova boravka podnosioca predstavke u zatvoru, kao i da je **prekršen član 13.** (Pravo na delotvoran pravni lek) zbog toga što nisu bili predviđeni delotvorni unutrašnji pravni lekovi. Štaviše, saglasno **članu 46.** (Obaveznost i izvršenje presuda) ESLJP je stao na stanovište da Bugarska treba da bi valjano izvršila ovu presudu, da reformiše, po mogućstvu zakonodavnim putem, pravni okvir kojim se uređuje zatvorski režim primenljiv na lica osuđena na kaznu doživotnog zatvora sa mogućnošću ili bez mogućnosti uslovnog otpusta tako što će, pre svega, rešiti problem krajnje restriktivnog zatvorskeg režima i izolacije koji su do tada automatski primenjivani na svakog osuđenika na kaznu doživotnog zatvora.

ESLJP je naročito naglasio da je kazna doživotnog zatvora kompatibilna sa članom 3. Konvencije ako podleže mogućnosti da bude smanjena, odnosno, drugačije rečeno, ako postoji mogućnost da se kazna preispita, o čemu zatvorenik već na samom početku, u trenutku kada mu se kazna izriče, treba da bude obavešten i upoznat sa svim uslovima koje treba da ispuni. Pored toga, oblik takvog preispitivanja, kao i pitanje koji deo kazne mora da se izdrži pre no što se može pristupiti njenom preispitivanju jesu ona pitanja koja spadaju u unutrašnje polje slobodne procene svake države. Naposljetku treba reći da se ipak u uporednom i međunarodnom pravu ispoljava jasna tendencija u prilog mehanizmu koji jemči da će kazna doživotnog zatvora biti preispitana pošto istekne 25 godina od njenog izricanja. U ovom konkretnom slučaju ESLJP je stao na stanovište da **nije bio povređen član 3.** Konvencije pošto je ustanovio da francusko pravo pruža mogućnost da se preispita kazna doživotnog zatvora i da je ta mogućnost dovoljna u svetlu manevarskog prostora (unutrašnje polje slobodne procene) koji se dopušta državama u krivičnom pravosuđu i izricanju kazni, da bi na kraju zaključio kako je kazna koja je izrečena ovom podnosiocu predstavke podlegala smanjenju u smislu člana 3. ESLJP je primetio i da francusko pravo zaista utvrđuje mogućnost da se sudski preispita položaj osuđenih lica i da se kazna prilagodi pošto osuđenik provede 30 godina u zatvoru. ESLJP je ocenio da takvo preispitivanje, koje je vezano za procenu stepena opasnosti zatvorenika i razmatranje na koji se način njegovo ponašanje promenilo za vreme izdržavanja kazne, ne ostavlja nikakvu neizvesnost u pogledu toga da li postoji „perspektiva puštanja na slobodu“ od samog početka izdržavanja kazne. U slučaju ovog podnosioca predstavke, kada se odbije vreme provedeno u pretpretresnom pritvoru, podnosilac predstavke će moći da dobije preispitivanje kazne 2034. godine, što znači 26 godina nakon što ga je porotni sud osudio na kaznu doživotnog zatvora, odnosno, ako to bude primereno, tada će moći da bude pušten na uslovnu slobodu.

Vidi takođe: [Vella protiv Malte](#), Odluka (Odbor), od 19. novembra 2019.

Murray protiv Holandije

26. april 2016. (Veliko veće – presuda)

U ovom slučaju radilo se o pritužbi čoveka koji je 1980. godine bio osuđen za ubistvo i potom je jednu za drugom izdržavao kaznu na ostrvima Kurasao i Aruba (deo Kraljevine Holandije) – sve dok 2014. godine nije bio pomilovan zbog pogoršanog zdravstvenog stanja. On je podneo predstavku zbog toga što je osuđen na kaznu doživotnog zatvora bez ikakvih realnih izgleda da bude pušten na slobodu. Podnosilac predstavke – koji je u međuvremenu preminuo⁵ – naročito je istakao da mu nije obezbeđen poseban zatvorski režim namenjen zatvorenicima sa psihijatrijskim problemima. Iako je pravni mehanizam za preispitivanje kazni doživotnog zatvora uveden neposredno nakon što je on podneo predstavku Evropskom sudu, tvrdio je da *de facto* nema nikakvu perspektivu da će ranije biti pušten na slobodu zato što mu nikada nije bilo obezbeđeno psihijatrijsko lečenje pa će se stoga rizik od toga da će ponovo izvršiti krivično delo smatrati isuviše velikim da bi mogao ispuniti uslove za puštanje na slobodu.

ESLJP je stao na stanovište da je u datom slučaju **bio prekršen član 3.** Konvencije. On je naročito naglasio da, saglasno njegovoj sudskoj praksi, države imaju veliki manevarski prostor („unutrašnje polje slobodne procene“) kada odlučuju o tome koje su mere potrebne da bi se osuđeniku na kaznu doživotnog zatvora pružila mogućnost da se rehabilituje. Međutim, iako je pre nego što mu je izrečena kazna doživotnog zatvora, podnosilac predstavke ocenjen kao čovek kome je potrebno lečenje, nisu sprovedene nikakve dalje procene u pogledu vrste lečenja koje bi moglo biti potrebno i koje bi mu se moglo obezbediti. Sledstveno tome, u vreme kada je podneo predstavku Evropskom sudu, nijedan zahtev ili molba koju bi on uputio za pomilovanje u praksi nije mogla da dovede do toga da on bude pušten na slobodu. Stoga kazna doživotnog zatvora koja mu je bila izrečena *de facto* nije podlegala mogućnosti da bude smanjena, što zahteva sudska praksa ESLJP po članu 3. Konvencije.

T. P. i A. T. protiv Mađarske (br. 37871/14 i 73986/14)

4. oktobar 2016. (Presuda)

U ovom slučaju radilo se o novom zakonu koji je u Mađarskoj donet 2015. godine radi

⁵. Dvoje njegovih srodnika su potom nastavili postupak pred Evropskim sudom.

preispitivanja kazni doživotnog zatvora.⁶ Podnosioci predstavke su tvrdili da uprkos tome što je donet novi zakon koji je predvideo da se automatski preispituju kazne doživotnog zatvora – preko obaveznog postupka pomilovanja – pošto istekne 40 godina od dana kada su izrečene, te kazne i dalje ostaju nečovečne i ponižavajuće jer oni nemaju nikakvu nadu da će biti pušteni na slobodu.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju **prekršen član 3.** Konvencije. On je naročito ustanovio da je primoravanje zatvorenika da čeka 40 godina da bi prvi put mogao da se ponada da će biti uzet u obzir za pomilovanje isuviše dug i, da, u svakom slučaju, nema dovoljno zaštitnih mehanizama u ostalim delovima postupka koji su predviđeni novim zakonom. ESLJP stoga nije bio uveren da su se, u vreme kada je on doneo svoju presudu u ovom predmetu, kazne doživotnog zatvora koje su bile izrečene podnosiocima predstavke mogle smatrati kao kazne koje im otvaraju perspektivu da mogu biti preispitane i samim tim taj zakon, po oceni ESLJP, nije u skladu sa članom 3. Konvencije.

Hutchinson protiv Ujedinjenog Kraljevstva

17. januar 2017. (Veliko veće – Presuda)

Godine 1984. podnosilac predstavke je osuđen zbog teške pljačke, silovanja i po tri tačke optužnice koje su se odnosile na ubistvo, pa ga je predsedavajući sudija osudio na doživotnu kaznu zatvora, s tim što je preporučio da podnosilac predstavke mora u zatvoru da provede najmanje 18 godina zatvora. Godine 1994. državni sekretar je obavestio podnosioca predstavke da je odlučio da mu odredi doživotni zatvor (bez mogućnosti preinačenja), dok je u maju 2008. Visoki sud ustanovio da nema nikakvog razloga da se odstupi od te odluke državnog sekretara s obzirom na težinu krivičnih dela zbog kojih je podnosilac predstavke dospao u zatvor. Njegovu žalbu je odbio Apelacioni sud u oktobru 2008. godine. U predstavci upućenoj Evropskom sudu podnosilac je tvrdio da je kazna doživotnog zatvora bez mogućnosti preinačenja koja mu je izrečena predstavljala nečovečno i ponižavajuće postupanje jer mu nije pružena nikakva nada da će ikada moći da bude pušten na slobodu.

Veliko veće je stalo na stanovište da u ovom slučaju **nije bio povređen član 3.** Konvencije. ESLJP je naročito naglasio da Konvencija ne zabranjuje da se izrekne kazna doživotnog zatvora licima koja su proglašena krivim zbog posebno teških krivičnih dela, kao što je ubistvo. Međutim, da bi kazna bila kompatibilna s Konvencijom, mora postojati i perspektiva da zatvorenik bude pušten na slobodu i mogućnost da se preispita kazna koja mu je dosuđena. U ovom konkretnom slučaju Veliko veće je smatralo da su sudovi u Ujedinjenom Kraljevstvu otklonili problem nejasnoća u unutrašnjem pravu u pogledu preispitivanja kazni doživotnog zatvora. Nepodudarnost koja je identifikovana u presudi donetoj predmetu *Vinter i drugi* od 9. jula 2013. (vidi gore) između važećeg zakona i zvanično objavljene politike Ujedinjenog Kraljevstva očigledno je otklonjena presudom Apelacionog suda Ujedinjenog Kraljevstva kojom je potvrđena zakonska obaveza državnog sekretara za pravosuđe da ovlašćenje koje ima u pogledu puštanja na slobodu zatvorenika osuđenih na kaznu doživotnog zatvora sprovede u delo na način koji će biti kompatibilan s Konvencijom. Pored toga, Apelacioni sud je razjasnio nejasnoće oko obima i zakonskog osnova preispitivanja koje sprovodi državni sekretar, načina na koji to preispitivanje treba da se odvija, kao i dužnosti državnog sekretara da oslobodi zatvorenika osuđenog na doživotnu kaznu zatvora onda kada njegov dalji boravak u zatvoru više ne može biti opravdan. Veliko veće je takođe istaklo važnu ulogu Zakona o ljudskim pravima naglašavajući da se sve kritike na račun domaćeg sistema preispitivanja kazni doživotnog zatvora mogu pobiti tim zakonom zato što on nalaže da ovlašćenje za puštanje na slobodu bude primenjeno u praksi i da se relevantno zakonodavstvo tumači i primenjuje na način koji je usklađen s Konvencijom. Stoga je Veliko veće zaključilo da se kazna doživotnog zatvora izrečena u Ujedinjenom Kraljevstvu sada može smatrati kaznom koja je kompatibilna sa članom 3. Konvencije.

Matiošaitis i drugi protiv Litvanije

23. maj 2017. (Presuda)

Podnosioci predstavke, koji su osuđeni na kazne doživotnog zatvora, tvrdili su, pre

⁶Taj zakon je donet kako bi se Država povinovala Presudi u predmetu *László Magyar protiv Mađarske*, iz 2014. (vidi gore), u kojoj je ESLJP ustanovio da treba reformisati sistem preispitivanja kazni doživotnog zatvora u Mađarskoj.

svega, da im se ne pruža nikakva realna nada da će im kazne biti preinačene, što znači da su oni zatvoreni bez ikakve perspektive da će biti pušteni na slobodu. Pritužili su se da takva kazna predstavlja postupanje kojim se krši član 3. Konvencije.

ESLJP je stao na stanovište da je u ovom slučaju **povređen član 3.** Konvencije u odnosu na šest podnosilaca predstavke, posebno pritom zaključujući da se u vreme kada je doneta data presuda, kazne doživotnog zatvora koje su izrečene podnosiocima predstavke ne mogu smatrati kaznama koje podležu smanjenju u smislu člana 3. Kada je reč o preostaloj dvojici podnosilaca predstavke, ESLJP je odlučio da njihove predstavke izbriše sa spiska predmeta saglasno članu 37. Konvencije (Brisanje predstavki) zato što su okolnosti upućivale na to da oni nemaju nameru da nastave postupak po predstavci.

Petukhov protiv Ukrajine (br. 2)

12. mart 2019. (Presuda veća)

U ovom slučaju se, prvenstveno, radilo o pritužbi podnosioca predstavke da ukrajinsko unutrašnje pravo ne predviđa mogućnost uslovnog otpusta zatvorenika osuđenih na kaznu doživotnog zatvora. Podnosilac predstavke, koji se od 2004. nalazi na izdržavanju kazne doživotnog zatvora, naveo je u svojoj predstavci da jedina mogućnost da on bude pušten na slobodu vodi kroz postupak predsedničkog pomilovanja. Podnosilac predstavke je naveo da, saglasno toj proceduri, nije jasno da li predmete lica osuđenih na kazne doživotnog zatvora treba razmatrati u smislu puštanja na slobodu i pod kojim uslovima to treba činiti.

ESLJP je stao na stanovište da je u datom slučaju **bio prekršen član 3.** Konvencije zato što podnosilac predstavke nije imao izgleda da bude pušten na slobodu ili da se preispita kazna doživotnog zatvora koja mu je bila izrečena. Naročito predsedničko pomilovanje, jedini postupak koji je preostao za ublažavanje kazni doživotnog zatvora u Ukrajini, nije jasno formulisan, niti sadrži odgovarajuća procesna jemstva koja bi štitila od zloupotreba. Osim toga, uslovi u kojima svoje vreme u zatvoru provode osuđenici na doživotni zatvor onemogućuju ih da napreduju ka rehabilitaciji, pa vlasti stoga treba da sprovedu stvarno preispitivanje njihovih kazni. Osim toga, s obzirom na sistemsku prirodu problema, ESLJP je na osnovu **člana 46.** (Obaveznost i izvršenje presuda) stao na stanovište da Ukrajina treba da reformiše svoj sistem preispitivanja kazni doživotnog zatvora tako što će u svakom pojedinačnom slučaju razmatrati pitanje da li je dalji boravak u zatvoru opravdan i da omogući osuđenima na kaznu doživotnog zatvora da predvide šta je to što treba da učine kako bi se razmotrila mogućnost da budu pušteni na slobodu i pod kojim uslovima.

Marcello Viola protiv Italije (br. 2)

13. jun 2019. (Presuda veća)

Podnosilac predstavke, koji je bio umešan u čitav niz incidenata između dva sukobljena mafijaška klana od sredine osamdesetih godina prošlog veka do 1996, naročito se pritužio da je kazna zatvora koja mu je izrečena bila takva da nije mogla biti smanjena i nije mu pružala nikakvu perspektivu za uslovni otpust.

ESLJP je stao na stanovište da je u datom slučaju **prekršen član 3.** Konvencije. On je naročito naglasio da ljudsko dostojanstvo leži u samoj srži sistema Konvencije i da je nedopustivo da ljudi budu lišeni slobode, a da se pritom ne teži njihovoj rehabilitaciji i da im se ne pruži šansa da nekog dana u budućnosti ponovo steknu svoju slobodu. Zato je ESLJP smatrao da kazna doživotnog zatvora koja je podnosiocu predstavke izrečena na osnovu člana 4 bis Zakona o upravljanju zatvorima (*ergastolo ostativo*) prekomerno ograničava izgleda za puštanje osuđenika na slobodu i mogućnost da se preispita kazna koja mu je izrečena. Prema tome, tu kaznu koja mu je izrečena ne treba tumačiti kao kaznu koja podleže smanjenju u smislu člana 3. Konvencije. Saglasno **članu 46.** (Obaveznost i izvršenje presuda) ESLJP je dalje konstatovao da visoke strane ugovornice uživaju široko unutrašnje polje slobodne procene kada odlučuju o odgovarajućoj dužini zatvorskih kazni, kao i da sama činjenica da kazna doživotnog zatvora u praksi može biti izdržana u celosti ne znači da ta kazna ne podleže smanjenju. Sledstveno tome, mogućnost da se preispita kazna doživotnog zatvora podrazumeva i mogućnost da osuđeno lice podnese molbu za puštanje na slobodu, ali to ne znači nužno da će to lice biti zaista pušteno na slobodu ako ono i dalje predstavlja opasnost po društvo.

Dardanskiš protiv Litvanije 15 drugih predstavki

18. jun 2019. (Odluka o prihvatljivosti)

Podnosioci predstavke, koji su bili osuđeni na kazne doživotnog zatvora i nalaze se na odsluženju tih kazni u Litvaniji, pritužili su se da u vreme kada su podneli predstavke, litvansko pravo nije bilo izmenjeno kako bi se uskladilo sa sudskom praksom Evropskog suda u vezi sa kaznom doživotnog zatvora. Oni su u svojim predstavkama naveli da su kazne doživotnog zatvora koje su im izrečene predstavljale nečovečno i ponižavajuće postupanje jer im nije ostavljena nikakva nada u to da će jednog dana biti pušteni na slobodu.

ESLJP je **odlučio da te predstavke izbriše sa liste predmeta** saglasno članu 37. (Brisanje predstavke) pošto je ustanovio da postupak za preinačenje kazne doživotnog zatvora i zahtevi koji su u tom postupku utvrđeni, kako su to sasvim nedavno usvojile litvanske vlasti,⁷ predstavlja odgovarajući i dovoljan pravni lek za pritužbe svih podnosilaca predstavke u tom predmetu. ESLJP je zaključio da se pitanje zbog koga su pritužbe stizale sada može smatrati „rešenim“ u smislu člana 37. stav 1. tačka (b) Konvencije. Konačno, nema nijednog posebnog razloga u vezi s poštovanjem ljudskih prava zbog koga bi ESLJP trebalo da nastavi ispitivati te predstavke po članu 37. stav 1. *in fine*.

Predstavke u postupku

Canword protiv Holandije (br. 21464/15) i Lake protiv Holandije (br. 2445/17)

O predstavkama obaveštena Vlada Kraljevine Holandije 20. oktobra 2017.

László Magyar protiv Mađarske (br. 2) (br. 53364/15)

Mađarska Vlada obaveštena o predstavci 4. septembra 2018.

Slične predstavke u postupku: **Varga protiv Mađarske (br. 39734/15)** i **Kruchió protiv Mađarske (br. 43444/15)**, država Mađarska obaveštena 8. decembra 2017; **Bancsók protiv Mađarske (br. 52374/15)** i **Lehóczki protiv Mađarske (br. 53441/15)**, o čemu je Mađarska obaveštena 13. marta 2018; **Horváth protiv Mađarske (br. 12143/16)**, o čemu je Mađarska obaveštena 12. maja 2018; **A. K. i I. K. protiv Mađarske (br. 35530/16)**, o čemu je Mađarska obaveštena 14. maja 2018; **Rostás protiv Mađarske (br. 26804/18)**, o čemu je Mađarska obaveštena 6. septembra 2018.

Kontakt za medije:

Tel.: +33 (0)3 90 21 42 08

⁷. U martu 2019. godine u litvanskom zakonodavstvu donete su promene koje su se odnosile na osuđeničke na doživotni zatvor, tako da je dopušteno da se kazna doživotnog zatvora zameni oročenom kaznom, a da po izdržavanju te oročene kazne zatvoreniku o kome je reč bude odobren uslovni otpust. Zakonodavno je takođe utvrđena procedura koja će se primenjivati kako bi se menjale kazne na koje su pojedinci osuđeni, kao i kriterijumi koje lice koje je osuđeno na kaznu doživotnog zatvora treba da ispuni kako bi se kvalifikovalo za tu promenu. U komentarima i objašnjenjima izmena i dopuna zakona istaknuto je da su kriterijumi koje treba ispuniti strogi i da samo onim licima koja su postigla „znatno poboljšanje“ po svim kriterijumima kazna doživotnog zatvora može biti preinačena i zamenjena oročenom kaznom.